

**ОСНОВНІ СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ
РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ З ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА**

Сментина Н.В., Муратов О.М.

У статті акцентується на необхідності стимулювання розвитку підприємництва з огляду на його роль у формуванні конкурентного ринкового середовища. Визначено фактори, що негативно впливають на розвиток підприємництва. Аналізується діяльність суб'єктів господарювання за їх розмірами в Україні та Одеській області. Окреслені основні завдання державної політики з підтримки розвитку підприємницького середовища.

Постановка проблеми. На сучасному етапі модернізації економіки України значної ролі набуває **стимулювання розвитку підприємництва у регіонах**, завдяки чому стає можливим досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку як регіонів, так і країни в цілому. Свідченням цьому є досвід регіональної політики європейських країн, де вона реалізується спільно з політикою сприяння розвитку підприємництва, що створює стимули економічного розвитку соціально-економічних систем мезорівня та заохочує регіони ефективно та креативно використовувати наявний потенціал.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика стимулювання та підтримки розвитку підприємницького середовища в Україні останніми роками набуває все більшої актуальності, з огляду на що стає об'єктом постійної уваги як з боку науковців – представників наукових шкіл різних регіонів країни, так і з боку представників влади та бізнесу. Серед найбільш відомих вітчизняних дослідників слід відмітити Бутенко А.І., Ващенко К.О., Варналія З.С., Воротіна В.Є., Гейця В.М., Лібанова Е.М. та інших. Віддаючи належне здобуткам науковців слід вказати на необхідність продовження досліджень у даному питанні з огляду на стратегічний вибір України, у тому числі і щодо визначення основних стратегічних завдань державної регіональної політики з підтримки розвитку підприємницького середовища в країні загалом та її регіонах зокрема.

Мета статті – скрізь призму основних показників розвитку підприємництва в Україні та Одеській області визначити основні стратегічні завдання державної регіональної політики з підтримки розвитку підприємницького середовища в країні та регіоні.

Основний матеріал дослідження. Одним із пріоритетів державної регіональної політики України до 2020 року визнано підвищення рівня конкурентоспроможності її регіонів [1, с. 5]. Реалізація цього пріоритетного напрямку розвитку має спиратися на створення оптимальних умов для розкриття регіонами власного потенціалу та ефективного використання

конкурентних переваг регіональної економіки зокрема і за рахунок розвитку підприємницького середовища.

Цілком поділяємо позицію науковців з приводу того, що розвиток підприємництва в Україні має відбуватися на основі запровадження ліпшого зарубіжного, і передусім європейського досвіду, тобто із застосуванням європейських стандартів розвитку підприємництва, що значною мірою «обумовить створення сучасної ринкової економіки з соціальною спрямованістю» [2, с. 4]. Пояснюється це тим, що розвиток підприємництва пов'язаний з вирішенням низки питань не лише економічного характеру (створення конкурентного середовища, залучення приватного капіталу і зовнішніх інвестицій, удосконалення технологій, наповнення бюджетів різних рівнів), але й соціального характеру (проблеми зайнятості, створення джерел доходів для населення, виробництво товарів і послуг для населення за доступними цінами) [3, с. 243-244].

Слід відмітити, що розвиток підприємництва регіону насамперед залежить від загального стану і політики розвитку підприємництва в країні. У свою чергу, національна специфіка розвитку малого підприємництва, як відмічають закордонні дослідники, у будь-якій країні визначається двома визначними обставинами. «Перше: стан та перспективи розвитку підприємництва визначаються історичним етапом досягнення країною відповідного техніко-технологічного та організаційного стану еволюційного процесу. Друге: ефективність малого підприємництва визначається розвитком великого бізнесу, який постійно провокує перехід малого бізнесу на вищі технологічні рівні, визначаючи при цьому економічно-організаційний формат розвитку малої економіки як невід'ємної складової загальнонаціональної системи підприємництва» [4, с. 9-10].

Ще не так давно економіка України характеризувалася домінуванням великих підприємств над малими та середніми як за кількістю зайнятих так і за обсягами продаж. Однак, останнім часом спостерігається тенденція щодо нарощування потужності останніх, зокрема і завдяки заходам щодо стимулювання та підтримки розвитку підприємництва, які вживаються як на державному так і на регіональному рівнях. Свідченням цьому є результати аналізу основних структурних показників діяльності суб'єктів господарювання в Україні.

Так, відповідно до даних, що представлені в таблиці 1, у структурі підприємств країни у 2013 році найбільша частка (95%) припадає саме на малі підприємства, з яких 81% приходить на мікропідприємства. Проте, за обсягами реалізації продукції малі підприємства поступаються великим та середнім підприємствам, частка яких становить відповідно 42,4% та 41%, решта реалізованої продукції приходить на малі підприємства країни. Найбільше зайнятих та найманих працівників на середніх підприємствах країни – 40,7% [5].

За рейтингом розвитку підприємництва перше місце серед областей Південного регіону України та п'яте місце в Україні займає Одеська область. Однак на фоні загальної ситуації, що має місце в країні, ситуація щодо розвитку малого та середнього підприємництва в регіоні за більшою

кількістю показників склалася на користь середнього та малого бізнесу, у тому числі і за обсягами реалізованої продукції (див. табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники діяльності підприємств за їх розмірами у 2013 році

Розміри підприємств	Частка в Україні, %				Частка в Одеській області, %			
	Загальна кількість	Обсяги реалізованої продукції	Кількість зайнятих працівників	Кількість найманих працівників	Загальна кількість	Обсяги реалізованої продукції	Кількість зайнятих працівників	Кількість найманих працівників
Великі	0,2	42,4	32,2	32,7	0,1	25	25,9	26,5
Середні	4,8	41	40,7	41,3	3,7	46	39,7	40,7
Малі	95	16,6	27,1	26,0	96,2	28,3	34,4	32,8

Джерело: складено за матеріалами [5]

Загальний стан розвитку малих підприємств в Одеській області за підсумками господарювання у 2013 р. характеризувався такими показниками: кількість малих підприємств в розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення – 104 одиниці, середня кількість зайнятих працівників – 120966 осіб, обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) – 38590,9 млн. грн. [5]. Питома вага малих підприємств в Одеській області становила 6,7% до загальної кількості малих підприємств по Україні та зменшилась проти рівня 2012 р. на 0,2 в.п., кількість найманих працівників збільшилась на 0,2 в.п. та становила 6,0%, а питома вага обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) не змінилась і становила 5,8% [6].

Аналіз обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами господарювання в Україні свідчить, що за умови незмінної частки великих підприємств у загальній кількості підприємств країни протягом останніх чотирьох років (0,2%), великі підприємства за цим показником знаходяться майже на однаковій сходинці із середніми підприємствами країни (рис. 1), що свідчить про розвиток малого та середнього бізнесу, зокрема і завдяки заходам державної політики з підтримки (стимулювання) розвитку підприємництва, які зорієнтовані на кращий європейський досвід.

В Одеській області, як зазначалося вище, ситуація склалася на користь малому та середньому бізнесу: середні та малі підприємства регіону за обсягами реалізованої продукції (товарів, послуг) впевнено протягом останніх років випереджають великі підприємства (див. рис. 2).

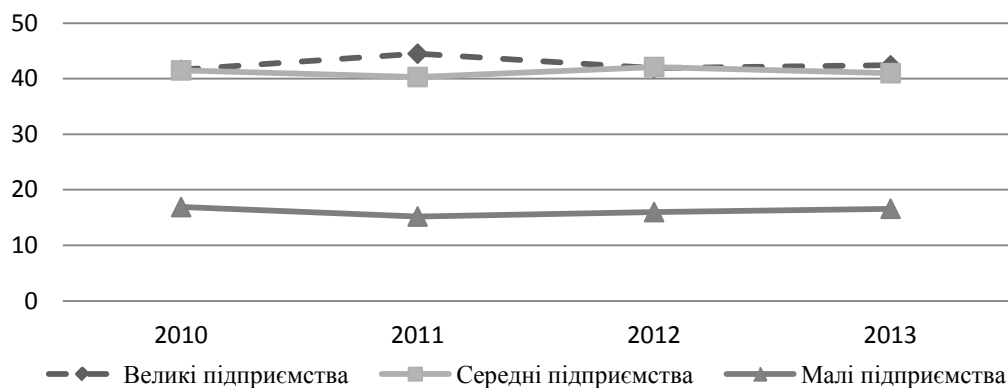

Рис. 1. Частка реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за їх розмірами в Україні протягом 2010-2013 років, %
Джерело: складено за матеріалами [5]

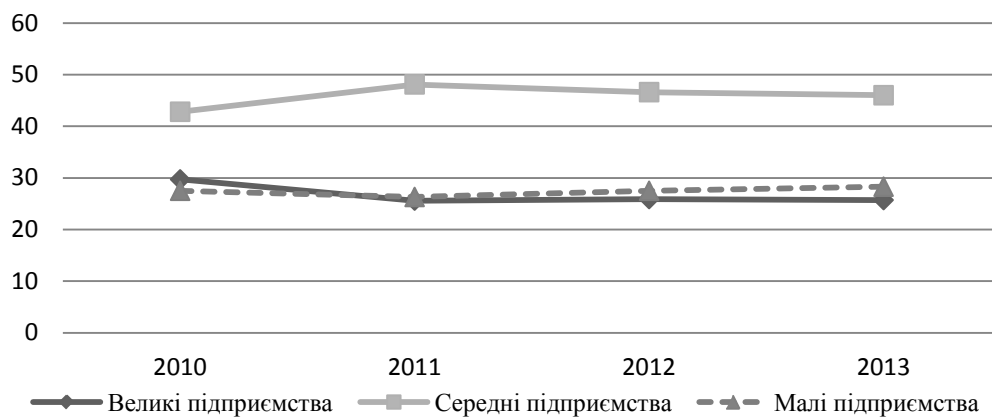

Рис. 2. Частка реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за їх розмірами в Одеській області протягом 2010-2013 років, %
Джерело: складено за матеріалами [6]

Неодмінною умовою успіху в розвитку підприємництва закордоном є положення про те, що саме мале підприємництво має потребу у всебічній і стабільній державній підтримці [7]. Така підтримка втілюється в різних формах, передусім шляхом стимулювання виробництва найбільш пріоритетних видів продукції, надання податкових пільг, дотацій, пільгового банківського кредитування, створення інформаційно-консультативних і науково-технічних центрів, розвитку системи страхування, організації матеріально-технічного постачання. Важливу роль відіграють прийняття і виконання законодавства, розробка і реалізація конкретних комплексних програм. Провідна роль відводиться і інститутам державної та громадської підтримки підприємництва. Так у країнах Європи з метою підтримки

підприємництва створена мережа бізнес-центрів і бізнес-інкубаторів, націлена на його розвиток.

В Україні ж на розвиток малого підприємництва негативно впливає складність дозвільних і контрольних процедур, що необхідні для започаткування та провадження господарської діяльності [8]; можливість для вступу нових учасників на товарні ринки істотно обмежені через відсутність вільного доступу суб'єктів господарювання до земельних ділянок, торговельних площ, інформації про ринкову кон'юнктуру, засобів рекламування, а також високу вартість кредитних ресурсів.

Отже, мале підприємництво є основою ринкового конкурентного середовища, відповідно державна політика, зокрема і регіонального рівня, переслідує мету стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва як надійного локомотиву створення середнього класу, вирішення проблем зайнятості населення та двигуна економіки. Разом з тим, вона має базуватися на обмеженому втручанні влади в діяльність підприємницьких структур та супроводжуватися виваженою податковою політикою. З огляду на це, одним із пріоритетів державної регіональної політики, який спрямовано на формування основи конкурентоспроможності соціально-економічних систем регіонального рівня, визнано підтримку розвитку підприємницького середовища. При цьому акцентується на необхідності та важливості узгодження системи регіонального розвитку України з передовим досвідом ЄС.

Відповідно до стратегічного документу загальнорегіонального рівня – Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, досягнення окресленого пріоритету передбачає на макрорівні:

по-перше, спрощення процедури започаткування та виходу з бізнесу шляхом оптимізації ведення державних реєстрів, у яких містяться відомості про суб'єкти господарювання, забезпечення вільного і безперешкодного доступу до таких відомостей, удосконалення порядку започаткування бізнесу, спрощення процедури добровільного припинення господарської діяльності фізичної особи-підприємця за заявницьким принципом;

по-друге, удосконалення дозвільної системи та сфери ліцензування, процедури здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, зменшення кількості заходів державного нагляду (контролю) [1, с.17].

В рамках пріоритету передбачається спрямувати державну підтримку розвитку підприємницького середовища протягом наступних років на спрощення процедури та збільшення обсягів надання державної фінансової підтримки суб'єктам малого підприємництва, у тому числі мікрокредитів для започаткування та провадження підприємницької діяльності; на проведення навчальних заходів з питань впровадження підприємницької діяльності для підприємців та широких верств населення щодо започаткування та ведення власної справи [1, с. 18].

Пріоритетними напрямками підтримки підприємництва в Одеському регіоні можуть бути: розробка механізму сприяння взаємодії великих та

малих підприємств, що працюють у одній виробничій галузі, який дозволить ефективніше використовувати ресурсні можливості регіональної економіки; створення на регіональному рівні центрів підтримки взаємодії малого та великого бізнесу; спрямування фінансових ресурсів на розвиток інноваційного виробництва, що сприятиме подоланню технологічної деградації економіки та підвищенню конкурентоспроможності; основними сферами формування нових конкурентних переваг регіональної економіки можуть стати: альтернативна енергетика та енергоефективність, аквакультура, туризм, виробництво органічної сільськогосподарської продукції тощо; створення сприятливих умов для експорту продукції малих фірм.

Стратегією економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 р. передбачається створення відповідних передумов для розвитку малого та середнього бізнесу. Зокрема, в рамках окреслених пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону такими є:

в аграрній сфері: мотивація сільських мешканців до створення фермерських господарств; створення асоціації малих аграрних підприємств; стимулювання малого бізнесу до виробництва високоякісної сільськогосподарської продукції, яка зменшить частку імпортованих товарів на регіональному ринку [9, с. 78];

у сфері розбудови та модернізації транспортної інфраструктури: створення мотиваційних умов для розвитку малого бізнесу у транспортній сфері; дерегуляція підприємницької діяльності; впровадження та дотримання принципів «мовчазної згоди» та «єдиного вікна» [9, с. 81];

у туристичній сфері: розвиток інфраструктури та підвищення якості ринку туристичних послуг; створення кластерів у туристично-рекреаційній сфері [9, с. 86].

Висновки. Розвиток підприємництва в Україні повинен відбуватися на основі запровадження ліпшого зарубіжного, і передусім європейського досвіду, що значною мірою обумовить створення сучасної ринкової економіки. Заходи держави у напрямку забезпечення державної підтримки розвитку підприємництва мають поєднувати як загальносистемне регулювання ринкового середовища, так і специфічні заходи державного регулювання та державної підтримки розвитку підприємництва, у т.ч. на регіональному рівні.

Пріоритетного значення на регіональному рівні має отримати визначення пріоритетів розвитку підприємництва в регіоні; створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва; розробка регіональних програм розвитку підприємництва; створення «полосів росту»; розробка гнучкої системи застосування фінансових механізмів підтримки підприємництва; стимулювання малого підприємництва до розвитку інноваційної діяльності; запровадження механізму регіональних замовлень; створення мережі ринкової інфраструктури; організація інформаційно-консультативної підтримки; організація системи підготовки та перепідготовки підприємців і фахівців для сфери підприємництва.

Література:

1. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова КМУ від 6 серпня 2014 року, № 385. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p>.
2. Модернізація механізмів розвитку малого та середнього бізнесу: монографія / [А.І. Бутенко, М.П. Войнаренко, В.І. Ляшенко та ін.]. – Донецьк: Інститут економіки промисловості НАН України, 2011. – 326 с.
3. Редькін Д.О. Особливості формування підприємницького середовища в Україні / Д.О. Редькін // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 3, Т. 1. – С. 243-245. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_3_1/243-245.pdf.
4. Зарубіжні практики розробки стратегій розвитку малого підприємництва на регіональному рівні / [уклад. Бей О., Томсон Г.]. – Canadian international development agency: проект PRISM, 2013. – 46 с.
5. Соціально-економічне становище регіонів: розвиток підприємництва / Статистична інформація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Розвиток підприємництва: дані головного управління статистики в Одеській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.

Abstract

Smentyna N.V., Muratov O.M.

The main strategic tasks of the state regional policy of supporting development of entrepreneurial environment

The article deals with the necessity of stimulating the business development due to its role in forming competitive market environment. The factors that adversely affect to development of entrepreneurship are identified. The author analyzes the activity of business entities according to their size in Ukraine and Odessa region. The basic tasks of public policy of supporting development of entrepreneurial environment are indicated.